

Aleksander Lewkowicz

Zmiany w funkcjonowaniu polskiej społeczności w obwodzie lwowskim na Ukrainie od 1991 do chwili obecnej na podstawie polskiej społeczności w mieście Sambor

24 sierpnia 1991 roku to jedna z najważniejszych dat najnowszej historii Ukrainy. W tym dniu państwo ukraińskie zaistniało na mapie Europy po rozpadzie Związku Socjalistycznych Republik Radzieckich. Wraz z uzyskaniem niepodległości na Ukrainie dokonała się transformacja ustrojowa, która bardzo wyraźnie odbiła się na społeczeństwie zamieszkałym na jej terenie. W nowej rzeczywistości znaleźli się także Polacy z tego terytorium, stając się jednocześnie obywatelami nowego państwa. Niniejszy tekst jest próbą przyjrzenia się w mikroskali zmianom w życiu społeczeństwa polskiego w mieście Sambor, znajdującym się w zachodniej części obwodu lwowskiego. Problematyka omawiana w artykule ma charakter nowatorski, gdyż aktualna literatura przedmiotu nie odnosi się do funkcjonowania Polaków w mieście Sambor po 1991 roku. Jedyne opracowanie dotyczące życia Polaków na terenie dzisiejszej Ukrainy w języku polskim dotyczy terenów południowo-wschodnich, a mianowicie obwodów donieckiego i zaporoskiego. Praca, napisana przez Helenę Krasowską, została wydana w 2012 roku¹, jednak opisane w niej aspekty funkcjonowania Polaków nie są już aktualne. Konflikt zbrojny na wschodniej Ukrainie zmienił codzienność tamtejszej ludności. Wiele kwestii, zwłaszcza dotyczących obwodu donieckiego, wymaga aktualizacji, co w związku z tymże konfliktem jest praktycznie niemożliwe do wykonania. Spośród prac w języku ukraińskim można wyróżnić jedynie publikację filologa Hryhoria Samoyleńki pod tytułem

---

■ Aleksander Lewkowicz – e-mail: aleksander.lewkowicz@gmail.com

¹ H. Krasowska, *Mniejszość Polska na południowo-wschodniej Ukrainie*, Warszawa 2012.

*Поляки в Ніжині*² (pol. *Polacy w Nieżynie*³), która powstała między innymi z inicjatywy Polskiej organizacji „Aster”, działającej w tym mieście. Praca ta jest również w miarę pełnym kompendium wiedzy o życiu Polaków w Nieżynie od czasu ich przybycia na te tereny aż do chwili obecnej. Życiu Polaków na Ukrainie po 1991 roku poświęcono bardzo ogólną i krótką wzmiankę w haśle encyklopedycznym autorstwa Artema Papakina w bodaj największej ukraińskiej encyklopedii historycznej *Енциклопедія Історії України* (pol. *Encyklopedia historii Ukrainy*)⁴. Co ciekawe, opracowań na temat życia Polaków na terenach Ukrainy Zachodniej – gdzie szacunkowo Polaków mieszka najwięcej – po prostu brak. Większość danych, którymi można operować, badając życie Polaków zarówno w obwodzie lwowskim, jak i w samym Samborze, pochodzi ze źródeł internetowych. Główną pomocą w tym zakresie są zwłaszcza strony internetowe organizacji polskich działających w Samborze oraz informacje pozyskane od samych Polaków – mieszkańców Sambora.

W momencie uzyskania przez Ukrainę niepodległości Sambor zamieszkiwało około 40 tysięcy osób. Nie wiadomo jednak, jak prezentowała się liczba Polaków na tle całej społeczności miasta, gdyż nie dysponujemy szczegółowymi danymi demograficznymi z tego okresu. Możemy opierać się wyłącznie na danych ze spisu z 2001 roku, jedynego pełnego spisu ludności w historii niepodległej Ukrainy, który zawiera informacje za okres 10 lat po uzyskaniu niepodległości⁵. W 2001 roku w Samborze – wedle oficjalnych danych – zamieszkiwało 1206 osób, określających swoją narodowość jako polską, co stanowiło nieco ponad 3% ogółu mieszkańców⁶. Według tegoż spisu ustalono również, że tylko 2,31% społeczności uważała język polski jako ojczysty⁷. Natomiast informacja podana przez władze jednej z największych organizacji zrzeszających Polaków na terenie Sambora, czyli Towarzystwa Kultury Polskiej Ziemi Lwowskiej Oddział w Samborze, mówi, iż w 2009 roku liczba mieszkańców narodowości polskiej wynosiła

² Г.В. Самоїленко, *Поляки в Ніжині*, Nieżyn 2019.

³ Nieżyn – miasto w północnej Ukrainie w obwodzie czernihowskim.

⁴ А.Г. Папакін, *Поляки в Україні*, [w:] *Енциклопедія Історії України*, t. 8, Kijów 2011, s. 405–411.

⁵ Blżej 1991 r. odbył się powszechny spis ludności w ZSRR z 1989 r., jednak nie zawiera on informacji demograficznych z konkretnych miejscowości. Jedyna informacja, którą można z niego uzyskać, to stan ludności polskiej w obwodzie lwowskim. W 1989 r. obwód lwowski oficjalnie liczył prawie 27 tys. Polaków. Źródło: <http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/dialog/Saveshow.asp> [dostęp: 20.08.2021]

⁶ Obliczenia autora. 1206 osób stanowiło 3,29% ówczesnej liczby ludności – mianowicie 36 556.

⁷ <http://database.ukrcensus.gov.ua/MULT/dialog/Saveshow.asp> [dostęp: 20.08.2021]

10% całości ludności miasta. Niestety, organizacja nie wskazuje źródła tych danych⁸.

Stanowisko Polaków w Samborze w kwestii uzyskania niepodległości przez Ukrainę prawdopodobnie nie było tak jednoznaczne, jak może się wydawać. Referendum dotyczące niepodległości z 1 grudnia 1991 roku w obwodzie lwowskim zakończyło się ogromnym sukcesem. Jego wyniki wskazały, że za potwierdzeniem i chęcią niepodległości Ukrainy opowiedziało się 97,46% uczestników. Lepsze wyniki miały tylko obwody iwanofrankiowski i tarnopolski⁹. Niestety, oficjalne wyniki zostały podane według podziałów na województwa i w chwili obecnej nie dysponujemy częściowymi wynikami z Sambora, chociaż możemy przewidywać, że nie różniły się statystycznie od tych całościowych. Mimo tak wysokiego rezultatu, wydaje się, że część Polaków z Sambora podchodziło do niepodległości Ukrainy z lekką rezerwą. Chodzi tu w większości o osoby starsze, pamiętające wydarzenia II wojny światowej¹⁰. Kolejnym powodem takiego stanu rzeczy była dość aktywna i zauważalna w całym obwodzie pozycja sił politycznych opcji nacjonalistycznej, odwołującej się do spuścizny między innymi OUN i UPA, znanych z przeprowadzenia ludobójstwa na Polakach w latach 1943–1945. Strach przed tą opcją polityczną, zwłaszcza wśród Polaków z Samborszczyzny, był zrozumiały. Zaświadczyć o tym mogą pierwsze wybory parlamentarne na Ukrainie, które miały miejsce trzy lata później, w 1994 roku. Partia Kongres Ukraińskich Nacjonalistów zdobyła w nich najwięcej głosów właśnie w samborskim okręgu jednomandatowym¹¹. W chwili obecnej zasadnicza większość polskiej społeczności Sambora opowiada się za niepodległością Ukrainy i jest nastawiona proukraińsko. Dało się to zauważyć zwłaszcza po aneksji Krymu i rozpoczęciu konfliktu zbrojnego w Donbasie. Należy jednakże podkreślić, że do dziś Polacy są przeciwnikami opcji nacjonalistycznej, której wpływy w regionie, w porównaniu z początkiem lat 90., zostały znacząco zmarginalizowane.

Polacy zamieszkujący Sambor zaczęli tworzyć własne organizacje jeszcze przed 1991 rokiem na fali kryzysu w ZSRR i jego rozpadu. Pierwsze z nich, czyli Towarzystwo Kultury Polskiej Ziemi Lwowskiej Oddział w Samborze oraz polska szkoła, powstały w 1989 roku. Do tego czasu Polacy gromadzili

⁸ https://towarzystwo.at.ua/publ/dzialalnosc_tkpzl_w_okresie_2004_2009r/wypowiedz_prezesa_tkpzl_p_czeslawa_prendkiewicza/3-1-0-11 [dostęp: 21.08.2021]

⁹ https://web.archive.org/web/20131203032951/http://www.archives.gov.ua/Sections/15r-V_Ref/index.php?11 [dostęp: 21.08.2021]

¹⁰ Ustna informacja uzyskana przez autora od mieszkańców Sambora oraz rodziny autora.

¹¹ <https://www.istpravda.com.ua/images/doc/0/0/1994.jpg> [dostęp: 21.08.2021]

się wokół parafii pod wezwaniem Ścięcia św. Jana Chrzciciela w Samborze, która po likwidacji w 1948 roku drugiej największej świątyni rzymskokatolickiej w mieście, czyli kościoła pod wezwaniem św. Stanisława prowadzonego przez ojców Bernardynów¹², funkcjonowała w okresie komunizmu półoficjalnie. Co prawda kościół nigdy nie był formalnie zamknięty, ale nie miał pozwolenia od władz na działanie, a w pierwszym okresie, tj. do 1963 roku, nie miał stałego kapłana. Do 1989 roku główna działalność kościoła ograniczona była wyłącznie do duszpasterstwa i nie podejmowano innych aktywności, choćby na polu społeczno-kulturalnym. Zarówno w okresie sowieckim, jak i po odzyskaniu niepodległości przez Ukrainę, parafia w Samborze była dość wymownym przykładem zjawiska, że każdy Polak był katolikiem i odwrotnie. Msze święte oraz nabożeństwa były odprawiane wyłącznie w języku polskim. Również wszyscy księża w parafii pochodzili z terenów Polski. Podobnie jest w chwili obecnej, choć już nie każdy parafianin uważa się za Polaka.

Największą aktywność wspólnoty parafialnej jako organizacji polonijnej można odnotować w czasach przejęcia parafii przez księży ze zgromadzenia Zmartwychwstańców (pełna nazwa: Zgromadzenie Zmartwychwstania Pana Naszego Jezusa Chrystusa) oraz objęcia urzędu proboszcza przez ks. Andrzeja Kurka CR, który faktycznie zaczął sprawować swoją funkcję jeszcze w 1990 roku. Wówczas parafia, oprócz duszpasterstwa, zajęła się również działalnością charytatywną i kulturalno-społeczną. Lata 80.–90. charakteryzowały się dość dużym niedostatkiem, zauważalnym zwłaszcza wśród polskiej społeczności miasta. Z tego też powodu jednym z pierwszych kroków podjętych przez nowego proboszcza było zorganizowanie przykościelnej apteki, gdzie potrzebujący mogli uzyskać konieczne leki, które sprowadzano głównie z terenu Polski i Niemiec. Przy aptece zaczęła działać także przykościelna przychodnia z lekarzami, którzy udzielali konsultacji całkowicie za darmo. Te działania w pewnym sensie także mocno zintegrowały parafian i społeczność Polaków w Samborze. W niedługim czasie, na początku lat 2000., przy kościele został wybudowany również dom parafialny, na terenie którego często organizowano wszelkie wydarzenia dla parafian i społeczności polskiej. Organizowano zajęcia edukacyjne dla najmłodszych, kursy komputerowe, wydarzenia kulturalne, takie jak spektakle teatralne, kino, występy muzyczne¹³. Parafia nawiązała dobre relacje z innymi placówkami religijnymi i społecznymi, czego rezul-

¹² https://samborparafii.at.ua/index/historia_parafii/0-9 [dostęp: 21.08.2021]

¹³ Z. Błądek, *Metropolia Lwowska obrządku łacińskiego. Dzieje odnowienia metropolii*, Lwów – Warszawa – Puszczykowo 2011, s. 260.

tatem były wyjazdy dzieci i młodzieży na kolonie do Polski, odbywające się od lat 90. Inicjatywa ta upadła po 2015 roku w związku z brakiem chętnych do jej kontynuowania. Do dziś parafia stanowi jedno z największych centrów życia Polaków w Samborze. Obecnie, mimo że wszystkie wydarzenia nadal odbywają się w języku polskim, parafia stała się także miejscem ważnym nie tylko dla polskiej społeczności. Coraz częściej, za sprawą zawierania mieszanych związków małżeńskich oraz atrakcyjnej oferty duszpasterkiej i kulturalnej, w życiu parafii zjawiają się osoby innych narodowości, w większości ukraińskiej. Sama zaś parafia jest pozytywnie nastawiona do osób spoza kręgu samborskich Polaków i stanowi ważny pomost w ocieplaniu wzajemnych stosunków polsko-ukraińskich. Za swoje zasługi w rozwijaniu wspomnianych relacji miejscowy proboszcz, ks. Andrzej Kurek CR, został mianowany w 2009 roku przez ówczesnego prezydenta Ukrainy, Wiktora Juszczenkę, do Zespołu Opiniodawczego Ukrainy, a w 2021 roku otrzymał od Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, Andrzeja Dudy, Krzyż Oficerski Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej¹⁴.

Przy parafii swoje początki ma największa świecka organizacja Polaków w Samborze, czyli Towarzystwo Kultury Polskiej Ziemi Lwowskiej Oddział w Samborze (dalej TKPZL Oddział w Samborze). Rozpoczęło ono swoją działalność na początku 1989 roku i początkowo jego członkowie spotykali się terenie kościoła. Samborski oddział TKPZL powstał na fali utworzenia takiej samej organizacji we Lwowie rok wcześniej. W pierwszych latach istnienia Towarzystwo w swojej działalności skupiało się na nauczaniu języka polskiego (co przerodziło się w oddzielną organizację – Polską Sobotnią Szkołę) i pracy z młodzieżą, czego rezultatem było nawiązanie kontaktów z organizacjami w Polsce (w szczególności ze Wspólnotą Polską) oraz wyjazdy młodzieży do Polski¹⁵. Z czasem stowarzyszenie, w dużej mierze dzięki wsparciu Konsulatu RP we Lwowie, rozrosło się i stało się jedynym miejscem oprócz parafii, gdzie mogli działać aktywni społecznie mieszkańcy polskiego pochodzenia. Jak już wyżej wspomniano, TKPZL Oddział w Samborze organizowało spotkania – z niedużymi przerwami – w pomieszczeniach kościoła oraz później w domu parafialnym (w krótkim okresie organizacja wynajmowała prywatne mieszkanie¹⁶). W 2004 roku, dzięki

¹⁴ <https://www.prezydent.pl/kancelaria/aktywnosc-ministrow/art,2339,odznaczenia-panstwowe-dla-zasluzonych-dzialaczy-polonijnych-z-ukrainy.html> [dostęp: 22.08.2021]

¹⁵ https://towarzystwo.at.ua/publ/historia_zalozenia_tkpzl_oddzialu_w_samborze/wypowiedz_p_jana_farbotnika/1-1-0-6 [dostęp: 22.08.2021]

¹⁶ Informacja uzyskana od członka oraz współzałożyciela TKPZL Oddział w Samborze Jana Kurdzielewicza.

dofinansowaniu Senatu RP, została zakupiona ziemia w celu budowy Domu Polskiego. Już rok później, 13 listopada 2005 roku, nastąpiło jego uroczyste otwarcie. Od tego momentu aż do dnia dzisiejszego towarzystwo prowadzi w tym miejscu swoją działalność. Dom służy również jako miejsce organizowania uroczystości dla polskiej społeczności, takich jak wesela, imprezy urodzinowe czy też zabawy sylwestrowe. Pomiedzy 2008 a 2015 rokiem TKPZL Oddział w Samborze wydawało czasopismo „Głos Sambora”. Było to niewielkie objętościowo czasopismo, początkowo ukazujące się w formie miesięcznika¹⁷, redagowane i wydawane w warunkach domowych w dość małym nakładzie. Rozpowszechniano je wśród członków towarzystwa oraz wśród wiernych parafii po niedzielnych mszach świętych. Jego główną zawartością były sprawozdania z działalności samej TKPZL, wywiady z polskimi działaczami na Ukrainie, najnowsze wiadomości z Polski, a także zapowiedzi najbliższych wydarzeń. Ostatni, 48. numer, ukazał się w styczniu 2015 roku. Do dzisiaj czasopismo nie zostało wznowione. W związku z „domową” redakcją czasopisma trudno odnaleźć jego archiwalne egzemplarze. Prawdopodobnie większość z nich zaginęła albo jest przechowywana u niektórych mieszkańców Sambora polskiego pochodzenia. Niestety, towarzystwo nie prowadziło archiwum wydawanych periodyków. Niektóre numery zostały umieszczone na stronie internetowej stowarzyszenia¹⁸, ale jest to zdecydowana mniejszość. Przyczyną zaprzestania wydawania czasopisma w wersji drukowanej było rozpoczęcie publikowania aktualności na portalu społecznościowym Facebook, gdzie do chwili obecnej TKPZL zamieszcza sprawozdania oraz informacje z życia Polaków w Samborze i regionie¹⁹. Niestety, w związku z małą ilością aktywnie działającej w nim w chwili obecnej młodzieży i wzrostem średniej wieku jego członków, Towarzystwo nie działa już tak prężnie, jak niegdyś.

Przy TKPZL Oddział w Samborze, jak już wyżej wspomniano, powstała również polska szkoła. Swoją działalność rozpoczęła jako jedna z form aktywności TKPZL, jaką była nauka dzieci i młodzieży języka polskiego. W ciągu roku utworzono oddzielną polską szkołę. Placówka dość szybko znalazła nową siedzibę – zaczęła wynajmować pomieszczenia w soboty oraz środy (w godzinach popołudniowych) od Średniej Ogólnokształcącej Szkoły nr 7 w Samborze. Z tego też powodu szybko poszerzyła się oferta programowa, a oprócz języka polskiego zaczęto nauczać innych przedmio-

¹⁷ W ostatnich latach wydawania czasopismo ukazywało się coraz rzadziej, poszczególne numery obejmowały okresy kilkumiesięczne.

¹⁸ <https://towarzystwo.at.ua/publ/> [dostęp: 01.10.2021]

¹⁹ <https://www.facebook.com/profile.php?id=100009750300418> [dostęp: 01.10.2021]

tów. W chwili obecnej w szkole są prowadzone lekcje z siedmiu przedmiotów: języka polskiego, literatury polskiej, geografii Polski, historii Polski, wiedzy o narodzie polskim, kulturze narodu polskiego oraz muzyki²⁰. W poszczególnych latach często były dodawane różne przedmioty fakultatywne. Szkoła, zwłaszcza po 1991 roku, zaczęła się cieszyć ogromną popularnością. W związku z tym, że jej celem była także działalność na rzecz odnowienia więzi z krajem przodków, początkowo nastawiała się w większej mierze na uczniów pochodzenia polskiego. Jednakże zainteresowanie szkołą wśród uczniów pochodzenia innego niż polskie coraz bardziej rosło, placówka otworzyła się więc na wszystkie osoby chętne. Polska Sobotnia Szkoła wciąż dość prężnie działa. W 2017 roku uczęszczało do niej około 680 uczniów podzielonych na 24 grupy. Kadra nauczycielska składała się z 10 osób²¹. Szkoła regularnie organizuje koncerty, spotkania świąteczne, uroczyste obchody polskich świąt państwowych, konkursy recytatorskie, olimpiady z języka polskiego itd. Dziś, choć spora część uczniów ma pochodzenie polskie, uczą się w niej też osoby innych narodowości, zwłaszcza ukraińskiej. Przyczyną takiego stanu rzeczy może być fakt, że Polska jest nadal wciąż cieszącym się popularnością kierunkiem emigracji stałej, zarobkowej i edukacyjnej dla mieszkańców Ukrainy.

W chwili obecnej trzy wymienione przez autora organizacje stanowią jedyną propozycję aktywności oraz integracji społeczności polskiej na terenie Sambora, które prowadzą czynną działalność. Wśród wyżej niewymienionych przedsięwzięć można jeszcze wyszczególnić harcerstwo, którego działalność na przestrzeni 30 lat była kilkakrotnie wznawiana, początkowo pod patronatem parafii rzymskokatolickiej (w latach 90. harcerze dość prężnie prowadzili swą działalność przy parafii), później pod patronatem TKPZL Oddział w Samborze. W chwili obecnej harcerstwo nadal funkcjonuje, ale przy niewielkiej liczbie członków²².

Mimo że wszystkie polskie organizacje od 1991 roku rosły w siłę i stawały się coraz bardziej dostrzegalne w życiu miasta Sambor, dziś można już zauważyć niepokojące sygnały dotyczące przyszłości tych wspólnot. Wśród społeczeństwa ukraińskiego w ostatnich latach daje się odnotować bardzo duży ruch emigracyjny w stronę Zachodu. Polska jest jednym z głównych celów emigracji zarobkowej, również dla mieszkańców Sambora. Przyczynia się do tego chociażby niewielka odległość (dystans od Sambora

²⁰ *Placówki oświatowe na Ukrainie. Informator*, red. R. Czyżewski, M. Dworczyk, M. Kowalski, Warszawa 2015, s. 286.

²¹ <https://wid.org.pl/polska-niedzielnna-szkola-im-jana-pawla-ii/> [dostęp: 23.08.2021]

²² Informacja własna autora.

do najbliższego przejścia granicznego po stronie polskiej, czyli Krościenka, wynosi około 41 km²³). O ile mieszkańcy narodowości ukraińskiej wyjeżdżają na ogół w celach zarobkowych oraz na studia i po krótszym lub dłuższym czasie wracają do ojczyzny, to w wypadku mieszkańców polskiej narodowości w coraz większym stopniu obserwuje się emigrację na stałe. Wynikiem tego jest starzenie się społeczności polskiej w Samborze, co przekłada się na coraz wyższą średnią wieku członków organizacji polskich. Mniejsze jest także zainteresowanie młodzieży aktywnym uczestnictwem w życiu samborskich Polaków. Zdarzają się sytuacje, kiedy to ukraińskie społeczeństwo jest bardziej zainteresowane pewnymi rodzajami aktywności (wyjazdy integracyjne, konkursy, spotkania kulturowe) organizacji polskich niż osoby polskiego pochodzenia. Ostatnim powodem spadku zainteresowania integracją miejscowych mieszkańców narodowości polskiej jest też duża asymilacja z ukraińskim społeczeństwem i idąca za tym ukrainizacja, która w sporej części ma swoje korzenie w tworzeniu mieszanych rodzin (tzn. polsko-ukraińskich). Część Polaków z Sambora, zwłaszcza młodzieży oraz ludzi w wieku 20–30 lat, w chwili obecnej czuje się zarówno Polakami, jak i Ukraińcami jednocześnie, kultywując tradycje, święta narodowe i obrzędy religijne obu narodów. Młode pokolenie Polaków w Samborze, które nie emigrowało, w odróżnieniu od swoich rodziców i dziadków, coraz słabiej odczuwa swoje więzi z Polską, identyfikując się raczej z Ukrainą i jej tradycjami. Większość tych problemów nie dotyczy wyłącznie Sambora czy też obwodu lwowskiego, ale także dużej części polskiej społeczności na dawnych Kresach Wschodnich, o czym traktuje choćby raport przygotowany przez Instytut Andersa w 2020 roku, dotyczący kondycji środowisk polskich na Ukrainie i Białorusi²⁴.

BIBLIOGRAFIA

OPRACOWANIA

- Błądek Z., *Metropolia Lwowska obrządku łacińskiego. Dzieje odnowienia metropolii*, Lwów – Warszawa – Puszczyno 2011.
- Czajka B., Lewkowicz A., Lewkowicz M., *Kondycja Środowisk Polskich na Ukrainie i Białorusi. Współczesność i perspektywy*, Lublin 2020.
- Krasowska H., *Mniejszość Polska na południowo-wschodniej Ukrainie*, Warszawa 2012.

²³ Odległość wyliczona za pomocą Google Maps.

²⁴ B. Czajka, A. Lewkowicz, M. Lewkowicz, *Kondycja Środowisk Polskich na Ukrainie i Białorusi. Współczesność i perspektywy*, Lublin 2020.

Placówki oświatowe na Ukrainie. Informator, red. R. Czyżewski, M. Dworczyk, M. Kowalski, Warszawa 2015.

Папакін А., *Поляки в Україні*, [w:] *Енциклопедія Історії України*, t. 8, Kijów 2011, s. 405–411.

Самойленко Г., *Поляки в Ніжині*, Nieżyn 2019.

NETOGRAFIA

<http://database.ukrcensus.gov.ua/> [dostęp: 20.08.2021]

<https://towarzystwo.at.ua> [dostęp: 21.08.2021]

<https://www.prezydent.pl/kancelaria/aktywnosc-ministrow/art,2339,odznaczenia-panstwowe-dla-zasluzonych-dzialaczy-polonijnych-z-ukrainy.html> [dostęp: 22.08.2021]

https://web.archive.org/web/20131203032951/http://www.archives.gov.ua/Sections/15r-V_Ref/index.php?11 [dostęp: 21.08.2021]

<https://www.istpravda.com.ua/images/doc/0/0/1994.jpg> [dostęp: 21.08.2021]

<https://www.cvk.gov.ua/pls/vnd2019/wp040pt001f01=919pf7331=125.html> [dostęp: 12.12.2021]

https://samborparafia.at.ua/index/historia_parafii/0-9 [dostęp: 21.08.2021]

<https://wid.org.pl/polska-niedzielnia-szkola-im-jana-pawla-ii/> [dostęp: 23.08.2021]

Streszczenie: Po uzyskaniu w 1991 roku przez Ukrainę niepodległości polscy mieszkańcy tych terenów stali się obywatelami nowego państwa. Wraz z tym zaczęły zmieniać się też ich warunki życia oraz pojawiły się nowe możliwości dla ich funkcjonowania. Zmieniły się one również i dla mieszkańców Sambora, małego miasta, znajdującego się około 70 km na południowy zachód od Lwowa. Mieszkańcy Sambora w czasach ZSRR skupiali swoje życie kulturalne wokół kościoła parafialnego pw. Ścięcia Świętego Jana Chrzciciela, gdzie wszystkie wydarzenia (w tym msze święte oraz nabożeństwa) odbywały się w języku polskim. W trudnych czasach lat 80. i 90. parafia udzielała również wszelkiego rodzaju wsparcia wszystkim osobom, nie tylko pochodzenia polskiego. Przy parafii swoje początki też ma największa organizacja polonijna w mieście – Towarzystwo Kultury Polskiej Ziemi Lwowskiej Oddział w Samborze, która zaczęła się spotykać od 1989 r. na terenach kościelnych, dopóki nie przeniosła swej działalności do mieszkań prywatnych, a potem uzyskała własną siedzibę. TKPZL Oddział w Samborze stał się platformą życia kulturalnego dla mieszkańców miasta polskiego pochodzenia i do dnia dzisiejszego aktywnie działa na wielu obszarach. Z początkowej inicjatywy TKPZL Oddziału w Samborze powstała również polska szkoła, która szybko stała się niezależną organizacją polonijną. Do dziś szkoła naucza w trybie weekendowym dzieci i młodzież z polskich rodzin (ale także cieszy się dużą popularnością wśród mieszkańców ukraińskiego pochodzenia) siedmiu przedmiotów: języka polskiego, literatury polskiej, geografii, historii Polski, wiedzy o narodzie polskim, kultury narodu polskiego oraz muzyki. Mimo w miarę dużej aktywności miejscowych organizacji polonijnych jest widoczny fakt emigracji Polaków z Sambora na Zachód

(najczęściej do Polski). Skutkiem tego jest naturalnie zmniejszenie się liczby aktywnych Polaków w mieście oraz spadek zainteresowania miejscowej młodzieży w życiu Polonii. Spora część polskich mieszkańców, poprzez asymilację z ukraińską społecznością, także coraz mniej się identyfikuje z polskością.

Słowa kluczowe: Polonia, Mniejszość polska na Ukrainie, Sambor, Polacy Sambora, życie kulturalne Polonii, Towarzystwo Kultury Polskiej Ziemi Lwowskiej, Polacy na Ukrainie, organizacje polonijne

Changes in the functioning of the Polish community in the Lviv region, Ukraine from 1991 to the present days based on the example of the Polish community in Sambor

Summary: After Ukraine gained independence in 1991, Polish residents of the discussed areas became citizens of the new state. As a result, their living conditions started to change, and new opportunities for their functioning emerged. Living conditions have also changed for the citizens of Sambor, a small town 70 km away southwest of Lviv. During the USSR, the cultural life in Sambor was concentrated around the Church of the Beheading of John the Baptist. All the events there were in Polish, including Saint Mass and Services. During the hard times in the 80s and 90s, the church provided people (not only of Polish origin) with all kinds of support. The city's largest Polish organisation is the Association of Polish Culture of the Lviv Land, the branch in Sambor (Polish acronym TKPZL). It started its activity in Sambor at the church premises in 1898. Later on, their meetings moved to private apartments until finally, they gained their headquarters. The branch of TKPZL in Sambor became the foundation of cultural life for citizens of Polish origin. Until these days the organisation is very active in many areas. For example, at the initiative of TKPZL, the Polish school in Sambor was established, which later on became an independent Polish organisation. Currently, the Polish school provides weekend classes for children and youth from Polish families, and it also enjoys great popularity among residents of Ukrainian origin. Children there study seven subjects: Polish language, Polish literature, geography, Polish history, knowledge of the Polish nation, the culture of the Polish nation and music. Despite the relatively high activity of the local Polish organisations, there is a noticeable increase in the emigration of Poles from Sambor to the West (mainly to Poland). Due to this, there is a noticeable decrease in the number of active Poles in the city. Additionally, the interest of the local youth in the life of the Polish community decreases as well. A considerable part of the Polish population is also becoming less and less identified with Polishness through assimilation into Ukrainian society.

Keywords: Polonia, Polish minority in Ukraine, Sambor, Poles of Sambor, cultural life of Polonia, Polish Cultural Association of Lviv Region, Poles in Ukraine, Polish organisations